

**S. PETRI DAMIANI
S. R. E. CARDINALIS ET
DOCTORIS ECCLESIAE,
DE ELEEMOSYNA, AD MAINARDUM
EPISCOPUM URBINATEM.**

ARGUMENTUM.

Prae caeteris virtutibus eleemosynam potissimum commendat, in cuius laudes hoc Opusculo vir sanctus eloquentiae laxat habenas, et omnes ingenii sui vires effundit.

Domno MAINARDO Urbinati venerandae sanctitatis episcopo, PETRUS peccator monachus salutem in Domino.

Qui sub aestivo meridiatur umbraculo, et tunc in praelio non laborat, et tamen non incongrue de praeliis disputat. Non otiose quiescimus, si quiescendo de labore tractamus. Quo scilicet ordine vel dulcior fructus, vel feracior valeat exuberare proventus. Qui regia diversatur in curia, cunctas virium suorum dotes explorat, si quid est unde principalibus oculis placere plurimum valeat, et in quo se reperit amplius posse, ibi se satagit enixius exercere. Alius siquidem robustior est in bello, alius prudentior in consilio. Ille dum perorat causas, luculenter ac lepide concionatur in publico; iste dum hunc aequare facundiae urbanitate non possit, dictandi forte studio, vel etiam aucupio, sive certe venationis arte praecellit; et ut ad nostra veniamus, ait Moyses filiis Israel: «Separate apud vos primitias Domino: omnis voluntarius et proni animi, offerat eas Domino, aurum, argentum, aes, hyacinthum et purpuram, coccumque bis tinctum, et

byssum, pilos caprarum, et pelles arietum, ligna sethim, et oleum ad luminaria concinnanda (Exod. XXXV).» Quae nimirum, quia omnes omnia non habebant, obtulit unusquisque quod potuit, et in ea re largior fuit, quae sibimet, exuberantius abundavit, ut dum omnes offerrent quod singuli non haberent, unum multi Domino tabernaculum fabricarent. Nos etiam, qui nunc in hujus vitae deserto tabernaculum constituimus, ut ingressi terram lac et mel manantem, in illa coelesti Jerusalem templum sub veri Salomonis imperio dedicemus: quod nimirum non sit ex insensibilibus quibusque metallis, sed ex lapidibus vivis; et non decusatur rutilantium nitore gemmarum, sed spiritualium radiat decore virtutum. Omnium quidem bonorum Deo largiente, fieri participes possumus, omnia vero possidere aequaliter non valemus. Nam et sancti Patres, qui nos ad coelestia praecesserunt, licet omnium virtutum ex divina fuerint opitulatione participes, non tamen in omnibus exstitisse creduntur aequales. Abraham siquidem caeteris fide simul et obedientia praefuit; Isaac nitida monogamiae castitas decoravit; «Moyses, sicut ait Scriptura, vir mitissimus erat super omnes homines qui morabantur in terra (Gen. XV); Eliam libertatis auctoritas reddit insignem (Num. XII);» Phinees zeli fervor, et ultio jure perpetuo constituit in conspectu Domini sacerdotem (Num. XXV); Joannem ad recubitum Dominici pectoris virginitas extulit. (Joan. XIII); Petrum vero praecipuus amor in Dominum ad percipienda primi pastoris jura provexit (Joan. XXI).

DE ELEEMOSYNA, AD MAINARDUM EPISCOPUM URBINATEM.

CAPUT PRIMUM.

Quod ex virtutibus una eligenda, cui magis serviamus.

Quamvis ergo unusquisque sanctus omnibus florere virtutibus necessario debeat (neque enim singula quaeque vere virtus est, si mista aliis virtutibus non est) una tamen virtus cuique est prae caeteris eligenda, cui mens familiarius inhaerendo deserviat, atque ab ejus, ut ita loquar, obsequio non recedat. In cunctis quippe virtutibus aequae nos exercere non possumus, sed dum unam arctius custodimus, in hac, quod ex reliquis minus est, adimplemus; et dum hanc indesinenter amplectendo constringimus, quasi totum virtutum corpus unius membri participatione tenemus.

Quam itaque virtutem tibi persuadeo peculiarius exsequendam? Nunquid jejunium? Sed continuo respondebis: Si immoderatis corpus meum jejuniis attero, imminentibus tot causarum discursionumque laboribus mox succumbo. Si psalmodiae meditationes indixero, ab orationis, inquires, assiduitate praepedior, quoniam ad respondendum salutationibus amicorum, ac miscenda colloquia quotidie coactus impellor. Si nudis te, juxta morem apostolorum, pedibus hortor incedere; si duris, instar Joannis, membra tua ciliciis edomare; si denique te in exilium proficisci; si carcerali custodia te jubeam poenitentium more concludi, imminentem praesto causaberis aegritudinem, vel potius non te posse perferre tam duram corporalis incommodi gravitatem.

Qui ergo membra tui corporis adhuc times affligere, imo quia temetipsum per acrimoniam poenitentiae necdum vales Deo sacrificium exhibere, ad ea, quaeso, quae circa te sunt, manum porrigere, et quia non te, saltem quae tua sunt, impertire: carnem scilicet incisurus, satis tibi praesto, si tantum capillos attondeo; qui manus obtruncator advenerat, pius est, si unguium duntaxat excrementa praecidat. Quantum distat inter vulnus humanae carnis et vestis, tantum inter hominem et hominis facultatem. Hoc modo S. Abraham pecus obtulit

(Gen. XXII) ut filium conservaret, mactavit arietem ut custodiret haeredem. Hoc modo Michol posuit in lecto simulacrum ut a paternae vesaniae gladiis defenderet virum (I Reg. XIX): et ut S. David veraciter viveret, quasi morientem eum caprina studuit pellicula simulare: «Pellem enim pro pelle, et cuncta quae habet homo dabit pro anima sua (Job II).» Tu quoque temetipsum propria facultate permuta, et tua fac interim sacrificium, ut ipse postmodum suscipi merearis in holocaustum. Non enim Deus sic accipit oblationem, ut despiciat offerentem: ut qui suae facultatis oblatores extiterit, secum cum uxore Manue valeat voce cantare: «Si Dominus, inquit, nos vellet occidere, de manibus nostris holocausta et libamenta non suscepisset (Judic. XIII).» Suscipit enim Deus per manus pauperis eleemosynam, eamque tibi reconditam in illa coelestis promptuarii securitate conservat. Unde Dominus in Evangelio: «Thesaurizate, inquit, vobis thesauros in coelo, ubi neque aerugo, neque tinea demolitur; et ubi fures non effodiunt, nec furantur (Matth. XVI).» Idcirco plane Deus omnipotens alios paupertate constringit, alios divitiarum copia dilatavit, ut et illi habeant unde propria debeant peccata redimere, et isti unde suam valeant inopiam sustentare. Sicut scriptum est: «Redemptio animae viri, divitiae suae (Prov. XIII).» Unde et ad Nabuchodonosor ait Daniel: «Quamobrem, rex, consilium meum placeat tibi, et peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum, si forsitan ignoscat Deus delictis tuis (Dan. IV).»

Qui ergo divites sunt, dispensatores potius jubentur esse, quam possessores: et non proprii juris debent deputare quod habent, quia non ad hoc bona transitoria perceperunt, ut deliciis affluant, vel in proprios haec usus insumant, sed ut administrationis fungantur officio, dum in commisso permanent villicatu. Quapropter qui stipem pauperibus erogant, aliena reddunt, non sua distribuunt.

Unde et Dominus eleemosynam praecepturus ait: «Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis (Matth. VI).» Non enim dicit, misericordiam vestram, sed justitiam vestram. Ille quippe facit misericordiam, qui propria tribuit; ille vero justitiam facit, qui quod alienum est, reddit. Unde et Psalmista cum praemisisset: «Dispensit, dedit pauperibus;» non ait, misericordia ejus, sed, «Justitia, inquit, ejus manet in saeculum saeculi (Psal. CXI).»

Cum ergo pauperibus subvenimus, aliena procul dubio reddimus, non nostra praebemus. Verumtamen apud pium judicem misericordes esse decernimur, cum haec ipsa, quae non nostra, sed communia sunt, fideliter dispensamus: et cum juste, quae aliena sunt, reddimus, apud eum qui cordis intima conspicit, misericordiae praemio non caremus. At contra, qui nunc pauperibus subvenire contemnunt, in tremendae discussionis examine non tam accusantur avaritiae quam rapinae: nec suorum tenaces sed alienorum potius convincuntur fuisse raptores. Quibus utique summus arbiter dicturus est in judicio: «Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare; sitivi, et non dedistis mihi bibere (Matth. XXV).» Ac si dicat: quia nolulistis ea ministrare conservis, quae pro illorum refrigerio percepistis, voracis gehennae vos olla deglutiat, quos per cupiditatis ardorem alienorum bonorum rapina condemnat. Et cum alienum a nobis sit, quod in hac vita dispensandum suscepimus; nostra vero sit coelestis gloria, quam speramus, competenter his illa sententia congruit, quam Dominus in Evangelio dicit: «Qui in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?» (Luc. XVI.) Ille certe fidelis in alienis exstiterat, qui de se confidenter aiebat: «Benedictio perituri super me veniebat, et cor viduae consolatus sum: oculus fui caeco, et pes claudus; pater eram pauperum (Job XXIX).»

O quam fidelis in alienis exstiterat, et quam firma spe de propriis confidere poterat, cum et alibi se denotando clamabat: «Si negavi, inquit, quod volebant, pauperibus, et oculos viduae exspectare feci; si comedi buccellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea; quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, et de utero matris meae egressa est mecum (Job XXXI).» Ubi adhuc apte subjungit: «Si despexi praetereuntem eo quod non habuerit indumentum, et absque operimento pauperem; si non benedixerint mihi latera ejus, et de velleribus ovium mearum calefactus est (Ibid.).» Vide quam longus sit misericordiarum iste catalogus, ut nil prorsus omittat, quin omnium necessitatum modis occurrat, cunctis egestatum vulneribus velut medendo subveniat.

Porro autem dum indigentibus in necessitate succurrimus, veritatem simul et misericordiam adimplemus. Misericordiam scilicet, dum inopibus pie compatimur; veritatem vero, id est justitiam, dum non illis nostra, sed quae sua sunt, ministramus. Hinc est quod in Proverbiorum libro Salomon ait: «Misericordia et veritas non te deserant: circumda eas gutturi tuo, et describe in tabulis cordis tui, et invenies gratiam et disciplinam bonam coram Deo et hominibus (Prov. III).» Rursumque scriptum est: «Misericordia et veritas praeparant bona; in omni opere bono erit abundantia (Prov. XIV).» Et ne pietatis opus segnitie ignava depreciet, sed devotio celeris ac prompta commendet, alibi dicit: «Ne dicas amico tuo, vade et revertere, et cras dabo tibi, cum statim possis dare (Prov. III).» Tremit enim manus avari cum tribuit: et sicut aeger exhorrens amarescentis antidoti differt poculum, sic iste daturus aliquid differt in posterum. Ille siquidem exasperantis potus nauseat amaritudinem; iste si dederit aliquid metuit egestatem: ideoque licet vel in bibendo, vel in praebendo necessitatis tempus immineat, uterque tamen in posterum quod abhorret, interjecta dilatione reservat. Plane largus

et liberalis animus facit divitem, pavor atque tenacia reddit egentem. Unde scriptum est: «Substantia divitis urbs fortitudinis, pavor pauperum egestas eorum (Prov. X).» Pavor enim degenerem animum compellit egere, licet divitiarum copiis videatur affluere.

CAPUT II.

Eleemosynae praemium quodnam sit.

Tu autem, dilectissime, noli fratrem tuum in praesenti necessitate despiciere, si Deum tibi desideras in ultimae necessitatis articulo subvenire: «Beati siquidem misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur (Matth. V).» Porro si dederis homini pecuniam tuam in fenus, centesimam recipis: si vero pauperibus, secundum divina mandata centuplum consequeris: quod si hoc parum videtur, et vita tibi cumulatur aeterna. Non ergo melius est te recipere centuplum quam centesima esse contentum? Noli ergo despiciere proximum, si non vis Deo despiciabilis apparere. Unde et Salomon ait: «Qui despicit proximum suum, peccat; qui autem miseretur pauperi, beatus erit (Prov. XIV).» Ubi mox additur: «Qui credit in Domino misericordiam diligit (Ibid.).» Plane si is qui credit in Domino misericordiam diligit, dicendus est ille non credere, qui convincitur misericordiam non amare: Cur autem iste non credat, alia ejusdem libri sententia declarat; ait enim: «Feneratur Deo qui miseretur pauperi, et vicissitudinem suam reddet ei.»

Non itaque credit in Domino, qui sua sibi timet bona committere, dum ea non vult indigentibus exhibere. Nam si in Domino veraciter crederet, fenerari sibi tanquam fidei scilicet debitori facultatis suae depositum non timeret: de cujus autem fide qui dubitat, eum procul dubio non honorat; cum scriptum sit: «Honora Dominum de tua substantia (Prov. III).» Et alias dicitur: «Qui

calumniatur egentem, exprobrat factori ejus: honorat autem eum qui miseretur pauperi (Prov. XIV).» Et iterum: «Facere misericordiam et iudicium, magis placet Deo quam victimae (Prov. XXI).» Eleemosynarius enim quisque misericordiam facit, dum indigentibus in necessitate compatitur; iudicium vero, dum eis non propria, sed eorum bona largitur. Sed ex his dum alienam in praesenti sustentat inopiam, aeternas sibi in futuro divitias parat. Unde scriptum est: «Qui dat pauperi non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam (Prov. XXVIII).» Deponit enim dives quod indigentibus tribuit, et nunc quasi mutuae pecuniae depositum credit, quod in aeterna vita multiplicatis fenoribus recipit. Et qui nunc fit per misericordiam creditor, in retributione postmodum felix erit exactor. Unde scriptum est: «Pauper et creditor obviaverunt sibi, utriusque illuminator est Dominus (Prov. XXIX).» Et de muliere forti, per quam vel sancta universalis Ecclesia, vel unaquaqueque fidelis et pia intelligitur anima, in Proverbiis dicitur: «Manum suam aperuit inopi, et palmas suas extendit ad pauperem (Prov. XXXI);» ubi mox apte subjungitur: «Non timebit domui suae a frigore nivis; omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus (Ibid.).» Quisquis enim nunc operimento geminae charitatis induitur, tanquam duplici veste contactus nequaquam futurae nivis frigore constringetur: et quem nunc charitatis ardor inflamat, tunc poenalis algorem nivis ignorat. De qua videlicet nive futuri supplicii, et per B. Job de reprobato viro dicitur: «Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, et usque ad inferos peccatum illius, obliviscatur ejus misericordia (Job. XXIV).» Dignum quippe est ut qui in hac vita per ardorem concupiscentiae carnalis exarsit, a calore vero misericordiae frigidus et constrictus obtorpuit, illic ad calorem nimium transeat ab aquis nivium; ut sicut hic duabus deliquit offensis, ita geminis crucietur in gehenna suppliciiis: et illic ejus versa vice misericordia obliviscatur, qui nequaquam hic misericordiae memor exstisse

convincitur. Praemitte ergo tibi, frater, opes tuas, unde postmodum vivas; praecedant te facultates tuae, quas in illa semper immortalitate possideas. Memento quod scriptum est: «Dives cum dormierit, nihil secum auferet; aperiet oculos suos, et nihil inveniet; apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas (Job. XXVII).»

Placeat ergo tibi consilium, quod per Salomonem datur: «Mitte, inquit, panem tuum super transeuntes aquas, quia post multa tempora recipies illum: da per te septem, necnon et octo, quia ignoras quid mali futurum sit super terram (Eccle. XI).» Et iterum: «Mane semina semen tuum, et vespere ne cesset manus tua (Ibid.)» Legitur in Genesi: «Quia sevit Isaac in Gerara, et invenit in ipso anno centuplum (Gen. XXVI).» Sed quam feliciter seminat, qui dum subsidia indigentibus subministrat, pro avena triticum, pro pugillo chorum, pro grano metit acervum: terrenis plane coelestia, transitoriis mercatur aeterna. Dicit Scriptura: «Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum a peccato (Prov. XX);» quis enim gloriabitur castum se habere cor? Sed eleemosynis solerter insiste, et mundum te ex divina pietate confide. Unde Salvator: «Quod superest, inquit, date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis (Luc. XI).» Sicut enim ardor ignium metalli cujuscunque rubiginem, sic eleemosyna consuevit animae purgare squalorem. Unde et vir sapiens: «Ignem, ait, ardentem exstinguit aqua, et eleemosyna resistit peccatis (Eccle. III);» ubi praesto subjungit: «Et Deus prospector est ejus, qui reddet gratiam, meminit in posterum, et in tempore casus sui inveniet firmamentum (Eccle.).» Deinde subjicit: «Fili, eleemosynam pauperis ne fraudes, et oculos tuos ne transvertas a paupere (Ibid. IV).» Et rursus: «Animam esurientem ne despexeris, et non exasperes pauperem in inopia sua. Cor inopis ne afflixeris, et non pertrahas datum angustianti (Ibid.).» Et multa alia, quae vir iste

propheticus de praeroganda pauperibus pietate contexit: et Evangelio necdum illucescente, tanquam sacerdos in Ecclesia prolixo sermonis seriem protrahit: quae nos hic omnia simul exaggeranda non ducimus, ne fastidium legentibus generemus.

CAPUT III.

Quaenam eleemosyna major sit.

Sed cum per omnes sacri eloquii paginas eleemosyna praedicetur, et misericordia caeteris virtutibus antecellat, ac palmam inter opera pietatis obtineat: illa tamen misericordia supereminet, quae de copia nuper ad inopiam devolutis auxilium praebet. Sunt namque nonnulli, quos honestioris quidem generis ordo nobilitat, sed indigentia rei familiaris angustat. Plerique etiam equestris prosapiae titulis adornantur, sed domesticae necessitatis inopia deprimuntur: exigente generis dignitate compelluntur spectabilium interesse colloquiis, consessu quidem pariles, longe facultatibus inaequales. Sed licet eos domesticae paupertatis sollicitudo discruciet, etiam si cogente necessitate ad extrema perveniant, alimenta petere mendicantes ignorant. Eligunt enim potius mori, quam publice mendicare, confunduntur agnosci, verentur inopiam confiteri: et cum alii suam praedicent egestatem, imo nonnunquam modum exaggerando paupertatis excedant, ut uberius stipem consolationis accipiant; isti quo potiuntur, occultando dissimulant, ne turpiter in oculos hominum signum aliquod suae paupertatis erumpat.

Horum igitur indigentia potius valet intelligi quam videri: magis quibusdam signis erumpentibus conjici, quam manifestis possit indiciis deprehendi. De quibus utique non manifeste, sed occulte pauperibus quanta sit retributio Propheta designat, cum ait: «Beatus, qui

intelligit super egenum etc. pauperem (Psal. XL).» Super pauperes quippe pannosos et bulgiolos, porasque gestantes, intellectu non indigemus, quos utique manifesta visione conspicimus: super ipsos autem pauperes debemus intrinsecus intelligere, quorum in superficie non possumus miseriam pervidere. «Beatus, enim, qui intelligit super egenum et pauperem;» et quare beatus? «In die, inquit, mala liberabit eum Dominus (Ibid.).» Felix ista promissio, ut postmodum in divino liberetur examine, qui nunc subvenit indigentibus in moerore; tunc a miseria calamitatis eripitur, qui modo miseriam patientibus miseretur.

Sed audiamus adhuc quid Psalmista prosequitur: «Dominus, ait, conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum, et emundet in terra animam ejus, et non tradat eum in manus inimici ejus: Dominus opem ferat illi (Ibid.).» O quam gloriose mercatur, qui pro misericordia, quam pauperibus exhibet, totius Christianitatis orationem continuam provieretur! Omnis enim universalis Ecclesia toto terrarum orbe diffusa, pro illo Deum quotidie supplicat, quae videlicet hunc psalmum quotidiana jugiter devotione frequentat. Adde quod haec oratio nunquam in divinae clementiae valet definire contemptum, quae videlicet a Spiritu sancto facta est, qui est ipsa remissio peccatorum. Quo enim pacto orationem a semetipso compositam non admittat? Quomodo quod orare docuit, non exaudiat? Beatus ergo, et vere beatus, qui intelligit super egenum et pauperem. Unde S. Moyses, imo Dominus per S. Moysen: «Si unus, ait, de fratribus tuis, qui moratur intra portas civitatis tuae, in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi, et dabis mutuam, quo eum indigere prospexeris (Deut. XV).» Et alibi: «Non deerunt pauperes in terra habitationis tuae, idcirco praecipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno et pauperi, qui tecum

versatur in terra (Ibid.)» Scit enim omnipotens Deus, quoniam humana fragilitas pro sola sua justitia nunquam pervenire possit ad vitam, sed semper indigere misericordia: atque ideo per omnes sacrarum paginas Scripturarum eleemosynam laudat, misericordiam praedicat, viscera pietatis exhibenda pauperibus indesinenter inculcat: ut dum homo hominis miseretur, suis etiam meritis a Deo misericordiam consequatur: et dum sustentat propriae naturae consortem, sustentantem se habere mereatur auctorem: et quod exhibet proximo, ipse quoque consequatur a Deo: Sicut enim Conditor hominum et omnes electos ad regnum ab ipsa mundi praedestinavit origine, et tamen eos pro ipsius acquisitione regni praecepit infatigabiliter desudare, ut quod gratis a Creatore conceditur, suis homo laboribus assequatur; ita necesse est, ut qui per misericordiam a pio sumus auctore salvandi, ipsi quoque piae humanitatis impendium non negligamus fratribus impertiri. Unde Tobias ad filium: «Ex substantia, inquit, tua fac eleemosynam, et noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet ut nec a te avertatur facies Domini (Tob. IV.)» Ubi etiam discretionis modum ponit, et authenticam procul dubio regulam in qualibet possessionis atque substantiae quantitate praefigit; ait enim: «Quomodo potueris, ita esto misericors; si multum tibi fuerit, abundanter tribue; si exiguum, etiam exiguum libenter impertiri stude (Ibid.)»

Cur autem hoc facere debeat, aperit, cum subjungit: «Praemium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis: quoniam eleemosyna ab omni peccato, et a morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras: fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna, omnibus facientibus eam (Ibid.)»

CAPUT IV.

Quod qui eleemosynam vel effectum, vel affectum non praestat, charus Deo esse non potest.

Enimvero ut hujus rei summam brevi complectar eloquio, nunquam Deo charus erit qui vel effectum vel affectum eleemosynae non habuerit: scilicet ut qui non habet rem, habeat voluntatem: et dum domesticae facultatis affluentia non exuberat, liberalis animis divitias non amittat. Nam qui non habet cibum, habet forsitan tectum? non valet esurientem alimento reficere, valet saltem lassescentem hospitalis humanitatis officio recreare. Memorans semper illud apostolicum: «Charitas fraternitatis maneat in vobis, et hospitalitatem nolite oblivisci (Hebr. XIII);» per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio receptis. Nonnulli sane dum pauperibus Christi januam cum visceribus claudunt, furandi crimen objiciunt, et dum eis hospitalitatis humanitatem per avaritiam subtrahunt, cleptem suspicari, jacturamque rebus domesticis se formidare confingunt: modo scilicet obesam faciem, modo ora rubentia subsannantes opponunt, et torosa brachia, robustosque lacertos agriculturae fossionibus idoneos criminantur: Deum, qui talibus solatiantur, offendere, qui nimirum possent et alios sui laboris exercitio sustentare. Quibus profecto valde formidandum est, quod in Deuteronomio per S. Moysen Israelitico populo dictum est: «Ammonites et Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt in Ecclesiam Domini in aeternum, quia noluerunt vobis occurrere cum pane et aqua in via, quando egressi estis de Aegypto (Deut. XXIII).» Nam si gentes illae legem utique non habentes, idcirco ab Ecclesia Dei irrevocabiliter excluduntur, quoniam inimicis etiam suis per humanitatis officium occurrere neglexerunt; quam terribili sententia digni sunt qui viscera sua ab indigentibus proximis claudunt? qui charitatem fratribus non impendunt? Hi nimirum sunt ex sacrosancti baptismatis fonte congeniti, cum his ex utero matris

Ecclesiae sunt egressi: et cura quibus Dominici corporis et sanguinis mensa participant, his cibum, qui in secessum digerendus est, negant.

Et qua conscientia nos ab eleemosynarum erogatione torpemus, qui videlicet in ecclesiastica pace quiescimus, cum et sancti apostoli, qui adversus totum mundum fuerant velut in bella congressi, in hujus gratiae studio legantur exstitisse solliciti? Nam si liceret aliis, illi potuissent non inconvenienter ab hac sollicitudine feriari: qui nimirum et ad spargendum novae fidei semen intenti, et in tam acerrimo contra mundi perfidiam laborabant certamine constituti. Sed nullus persecutionis labor ab exhibenda fratribus humanitate compescere, nulla praedicationis instantia potuit eos ab impendenda pauperibus misericordia cohibere. Unde Paulus ad Galatas: «Petrus, inquit, et Jacobus, et Joannes, qui videbantur columnae esse, dextras dederunt mihi, et Barnabae societatis, ut nos evangelizarem in gentibus: ipsi autem in circumcissione, tantum ut operum memores essemus: quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere (Galat. II).» Ad Corinthios quoque dicit: «De collectis autem, quae fiunt in sanctos sicut ordinavi Ecclesiis Galatiae, ita et vos facite per unam Sabbati: unusquisque vestrum apud se ponat, recondens quod ei bene placuerit, cum autem praesens fuero, quos probaveritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam istam in Jerusalem (I Cor. XVI).» Tantaque fuerat erga pauperes in apostolis liberalitas, ut in eorum Actibus legatur: «Qui frangebant circa domos panes, et sumebant cibum cum exultatione et simplicitate cordis collaudantes Dominum (Act. II).» Circa domos, inquit, non intra domos; quorum scilicet vestigia non sequuntur, qui pransuri pessulos ac repagula foribus clausis objiciunt, vectes seris innectunt: sicque se contra pauperes tanquam adversus circumfusas hostium acies in obsidione praemuniunt.

CAPUT V.

Quod parentum eleemosynis filiorum res crescit.

Gerardus certe de Farvaldo, ex Ravennae urbis primoribus fuit, quem grandaevae jam et persenilis aetatis olim puerulus vidi: de quo nimirum referri frequenter audivi: quia cum aliquando populus inopia laboraret, adeo ut nonnullos etiam valida fames exstingueret, ille cum successura sibi nepotum quoque jam soboles non deesset, accisis frugibus etiam praedia nonnulla distraxit, et alimenta quae potuit, indigentibus erogavit: ipse quoque tunc patentibus foribus pauperum vallatus agmine comedebat, cibusque consumptis adhuc esuriens, cum vel sibi, vel illis quid adderet non haberet, eorum compassione lacrymans flebat: cujus hodieque progenies divitiis floret, et plura, quam avita fuerint patrimonia, possidet.

Waldericus praeterea, qui dum adversus haereticos dimicaret, insignis effectus est martyr, sicut Andreas venerabilis Spoletanae Ecclesiae nobis episcopus retulit, dum aliquando domum matris inviseret, pauperculum quemdam prae foribus reperit, qui se conquerebatur herbarum fasciculum collegisse, sed sal, unde pulmentum illud condiret, ab eadem matrona percipere nullatenus potuisse. Cumque vir sanctus maternum ingressus hospitium, aliquantulum salis in vasculo reperisset, vehementer iratus, vas cum sale corripuit, et per plateam ad matris injuriam sparsit dicens: illud non debere comedi prorsus a Christiano, quod per avaritiam negatum est Christo. Sed paulo post diem vas, quod reposuerat vacuum, non sine stupore miraculi, sale repertum est plenum.

Mainfredus quoque marchio, qui in ultimis Liguriaie principatus est finibus, ferventissimo cum uxore sua studio in sustentatione pauperum claruit: de quo nimirum (ut caetera taceam) illud unum celebri solet redolere memoria: quoniam in ipso sacrosanctae Resurrectionis die cum domus ejus aulaeis ac blathinis ornatibus tanquam regale palatium resplenderet, copiosi sumptus affluerent, eumque non modica candidatorum turba clientium constiparet, instrui magnifice convivium fecit, et ordinatis per omnes mensas diligenti cura pauperibus, ipse cum suis servis dapifer ministravit: quibus sufficienter impletis, ipse cum suis quod cibum residuum fuerat, quasi privatus accepit: ut Paschalis illa solemnitas in pauperibus enitesceret, patremfamilias vero domus privata refectio sustentaret. De quo etiam vir Dei, Dominus meus Leo venerabilis eremita, qui per continuum jam fere vicennium in cellula reclusus audivit, hoc insigne perhibuit: quia cum in praefati marchionis eremo ipse cum nonnullis fratribus habitaret, hanc sibimet legem uxor ejus indixerat, ut quodcunque sibi necessarium eremitarum nuntius peteret, ipsa protinus aucto fenore geminaret: videlicet cum iste quinque fortassis exigeret solidos, illa decem traderet: cum iste decem, illa viginti continuo numeraret. Sed quoniam oblitus sum, dubito certe, an hoc ipsum, et alibi forte conscripserim. Verumtamen quod aedificationis est, melius est relationibus iterari, quam per silentium oblivione deleri. Cum itaque tam largus ad erogandas indigentibus stipes exstiterit, cum sex, sive septem, si rite teneo, non minima monasteria in proprii juris possessione condiderit, praediis et ornamentis munifica liberalitate ditaverit, nunquid propterea sibi progenies egena succeditur? Absit. Videmus enim nepotes ejus mirandae scilicet indolis pueros maximam partem etiam regni Burgundiae possidere: quorum insuper soror imperatori nostro sponsali cognoscitur jure dotata. Cur ergo timemus Deo redhibere quod contulit, quod et in hac vita nobis, vel

nostris haeredibus restituitur, et in illa coelestis regni gloria sub fenore multiplicatae retributionis augetur?

CAPUT VI.

Quod bonorum temporalium affluentia ex eleemosyna oriatur.

Hoc etiam nosse operae pretium deputo, quod Berardus marchio, qui homo defunctus est, saepius referebat: aiebat enim, quia vir quidam in Teutonum finibus, unde videlicet ipse quoque oriundus exstiterat, optimum proprii juris praedium diversorumque proventuum copiis affluenter uberrimum possidebat; habebat autem duodecim filios: coepit interea cogitare, quid post ejus obitum fieret, si unius possessionis haereditatem inter tot divideret cohaeredes. Dicebat enim: Ego quidem, qui totum hoc solus habeo, sufficienter et pacifice vivo; sed uti tot divisores emergerint, quis eorum simultates? quis orientia inter illos livoris et odii jurgia sustinebit? Non enim illic esse poterit unitas voluntatis, ubi tam multifaria fuerit diversitas facultatis. Coloni praeterea, qui nunc uni parere domino sunt contenti, non sine gravi suae quietis injuria tot dominorum populo sunt responsuri. Tibi ergo, Deus omnipotens, quidquid est, mei juris allodium trado, te solum haeredem meae possessionis eligo; filios autem meos tibi commendo; fac eis quod in oculis tuis beneplacitum fuerit. Et hoc dicto quantum suum sagittae protinus alligavit, eamque curvato fortiter arcu, in vasti aeris superiora conjecit. Sed mox sagitta sine guanto in terram relapsa est: ut evidenti monstraretur indicio, quia donum, quod fidei obtulit, clementia divina suscepit. Tunc ille de sui muneris oblatione fidentior et alacrior factus, possessionem suam cuidam Ecclesiae tradidit, eamque sibi perpetuo jure per stipulationes ac rata firmavit. Brevi vero post haec filii ejus tanta bonorum affluentium sunt

abundantia praediti, tot praediorum ac censuum copia sunt magnifice dilatati, ut eorum quisque summam paternae facultatis excederet, eisque circumflua mundi prosperitas in omnibus arrideret. Sic sic qui investituram quanti de manu patris in coelo recepit, super filios ejus imbrem suae benedictionis exuberanter influxit. Quod igitur in terra Deo datur, in coelo recipitur: et inde sperandum est praemium quo praecessit munus oblatum. Hinc est quod angelus Domini Cornelio dixit: «Orationes tuae, et eleemosynae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu Domini (Act. X).» O felix tale commercium, ubi homo fenerator, et Deus fit omnipotens debitor: et fidenter ei possumus compensationis nostrae debita digna reposcere, si nostris eum satagimus muneribus praevenire.

Nam et tempore Gregorii papae (ejus nominis sextus), qui Gratianus dicebatur, recolo contigisse quod narro (sicut enim mihi Bonizo, grandaevus videlicet vir, rector monasterii sancti Severi juxta urbem veterem constituti, retulit). Scotigenarum rex primaevo tunc adolescentiae flore pubescens, quia pater obiit, ei mox in regalis fastigii jura successit; sed cum sollicite consideraret quam fragile sit quidquid in hoc saeculo tumet, quam labile quod supereminet, quam velociter exstinguibile sit omne quod splendet, cum conjugatus jam esset, decrevit regales infulas regni coelestis amore deponere; coronam capitis, purpuram cuculla mutare. Quid plura? simulat orationis studium, aggreditur expeditionis Romanae procinctum. Apostolicorum itaque liminum devotione completa, ignorante clientium comitatu, monachicum habitum latenter induit, et sic a se mundum cum regno bene semetipsum furatus abjecit: qui mox languore percussus, ad extrema pervenit, et usque ad obitum hoc tanquam foederatae conventionis elogium inclamare non destitit: Domine, feci quod praecepisti; adimple quod promisisti. Nimirum in vinea constitutus

reposcebat nummum, quia patrisfamilias se noverat implese praeceptum; et licet undecima fuisset hora conductus, exigebat requiem post laborem, et expleto reposcebat operatione mercedem. Non ergo dubitemus nunc Deo vel nos, vel nostra praebere, ut ea postmodum tota valeamus auctoritate reposcere. Et dum comedimus, non compellamus egenos parcius ministrando tanquam sobrios ligurire, dum ipsi turritae lancis edulium non gravemur absumere: nec eis, sicut a quibusdam fit, cochlearis est adhibenda mensura, cum nobis ollae, vel cacabi vix sufficient.

Fulcranus nempe cujusdam Gallicae regionis episcopus (ut mihi reverendus in Christo Hugo Cluniacensis abbas retulit), dum a suo requireretur economo quid sibi parari vellet, aiebat: Juxta numerum convescentium, prout tibi visum fuerit, praepara: pro me vero solo porcum optimum, pinguem nimis et grandem opipatoribus exhibe, ut ne tenuem quidem lenticulam ex eo quisquam debeat absque mea persona gustare. Discumbens itaque cum convescentibus ipse pauperibus, totam cum eis omnino victimam consumebat, nec cuiquam praeter eos vel minimam carnis officulam porrigebat.

CAPUT VII.

Eleemosyna defunctis prodest, daemonibus invis.

Idem mihi sanctus abbas iterum retulit quia vir quidam dum orationis studio diversa mundi loca percurreret, impegit in eremum, ubi sanctus quidam frater in cellula morabatur: qui post aliqua peregrinum subtiliter inquisivit, utrum Cluniacense monasterium nosset. Cui subsequenter et hoc intulit: Quaeso te, inquit, per charitatem Dei, frater mi, ut si locum illum venerabilem te fortassis adire contigerit, denunties fratribus et abbati, quatenus ab eleemosynarum studio

non tepescant, sed pietatis operibus, sicut assueti sunt, perseveranti constantia vigilanter inferveant. Hic enim gehenna flammis vaporantibus aestuat, et hinc animae damnatorum, me frequenter audiente, cum magnis ejulatibus, fletuumque stridoribus merguntur in tartarum: sed orationes et eleemosynae praefati monasterii malignis spiritibus valenter obsistunt, et tanquam praedam ex eorum manibus multos eripiunt. Peregrinus itaque longo post tempore ad monasterium venit, et quae sibi mandata fuerant, fratribus per ordinem nuntiavit.

Illud praeterea satis indignamur, quod a quibusdam fieri non ambigimus: ut ipsi videlicet innitantur excelsae mensae fastigio, pauperes vero qui ab eis aluntur, inter canum greges in nudo resideant pavimento. Illi utantur mantilibus acu variante depictis, istis alimenta ponantur in gremiis. Gothfredus plane clarissimus dux et marchio mihi perhibuit in propriae regionis historia contineri, quoniam Carolus imperator quindecim vicibus cum rege Saxonum, qui gentilitatis adhuc detinebatur errore, bellum commisit, quindecies perdidit; tribus vero consertis postmodum praeliis Carolus superavit, eumque postremo captum victor obtinuit. Aliquando sane dum Carolus idem excelsa, ut assolet, inthronizatus arce discumberet, pauperes vero, quos alebat, solotenus ignobiliter residerent, rex qui remota procul ab imperatore mensa prandebat, talia per nuntium legata direxit: Dum vester, inquit, Christus sese perhibeat in pauperibus recipi, qua fronte persuadetis nostra sibi colla submitti, quem vos ita despicitis, eique nullam honoris reverentiam exhibetis? Ad quod imperator corde compunctus erubuit: et ex ore gentilis hominis evangelicam prodire sententiam vehementer expavit. Ait enim Dominus: «Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (Matth. XXV).» Laetatus ergo rex dum a tali correptus, utpote qui necdum fidei rudimenta perceperat,

jam fidei fructum, misericordiae scilicet opera praedicabat.

Illud praeterea summopere notandum est, quia pedes lavare pauperibus saluberrimum est. Unde Dominus ait discipulis: «Si ergo Dominus et magister vester lavi vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lavare pedes?» (Joan. XIII.) Et ut hoc mandatum firmiori adhuc auctoritate statueret, eorumque mentibus hoc arctius inculcaret, adjecit: «Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita et vos faciatis (Ibid.).» Nam cum pauperum pedes in ejus qui praecepit devotione lavantur, lavantis profecto et anima simul et corpus a peccatis abluuntur. Unde et Petrus ait: «Domine, non tantum pedes meos, sed et manus, et caput (Ibid.).» Cur itaque Petrus non alia corporis membra cum pedibus praeter manus et caput obtulit, nisi quia per haec, opera corporis et cogitationes mentis expressit? Caput enim pro mente, manus vero pro totius ponitur corporis actione.

Porro Mainardus venerabilis Sylvae Candidae episcopus mihi retulit quia Nicolaus papa, pia memoriae, qui ante triennium ex hac in Domino luce migravit, nunquam in toto anno praetermittebat diem, quin pedes duodecim pauperibus semper ablueret. Quod si facere per totum non occurreret diem, lucidum pietatis opus explebat in nocte. Sed quoniam de privilegio misericordiae, et eleemosynarum dignitate plus mihi datur videre quam dicere, in ejus praeconium libet breviter exclamare.

CAPUT VIII.

Laus eleemosynae.

O virtus eleemosynae, quae velut fluentum fontis irrigui, et peccatorum inquinamenta detergis, et

aestuantium vitiorum flammam exstinguis? O felix eleemosyna, quae de gehennae barathro tenebrarum filios extrahis, et adoptatos luci perpetuae regnis coelestibus introducis! Tu de manibus pauperum volas in coelum, et illic tuis amatoribus paras hospitium. Si vinum es, non coacescis; si panis, non emittis mucorem; si caro, vel piscis, non verteris in putredinem; si vestis praeterea, nullam contrahis vetustatem: recens jugiter servaris et nova, et mox ut tuus oblato obierit, ad eum illico multiplicata reverteris. Tu de jacentibus sub criminum squalore conspicuos; tu de damnabilibus sanctos, tu facis de gentilibus Christianos. Quod nimirum Cornelius probat, cujus eleemosynae ad divini conspectus culmen ascenderant (Act. X).

O dives eleemosyna, quae tuis amatoribus praenes haereditatem immarcescibilem, et coelestis curiae dignitatem! O miranda misericordiae virtus, quae peccatorum omnium rubiginem purgat, frementium vitiorum incitamenta mortificat, et splendore coelestis gratiae tenebrosas hominum mentes illustrat! Haec Deum facit hominibus debitorem, ut regnum sibi coelorum non jam quasi quod alienum est, quaerant: sed vel uti quod sui juris est, audacter invadant. O felix misericordia, quae de miseria quidem nasceris, sed veram tuis exsecutoribus beatitudinem parat! Tu negotiatrix omni mangone prudentior, quae terrenis mercibus coelestia comparas, et transitoriis aeterna permutas. Felices mundinae tuae, in quibus datur hospitium, suscipitur habitaculum, praebetur panis exiguus, recipitur regnum, porrigitur nummus, comparatur aula coelorum.

Inter caeteras ergo virtutes, venerabilis frater, quibus sanctitatis tuae non ambigimus florere prudentiam, hanc specialiter arripe, in operibus te pietatis exerce, misericordiae semper visceribus afflue: ut

**qui nunc Christi pauperibus misereris, a Christo
postmodum misericordiam consequaris.**

Sit nomen Domini benedictum.